Zeitschrift: Jahrbuch für Philosophie und spekulative Theologie
Band: 18 (1904)

Artikel: De concordia Molinae [Fortsetzung]
Autor: Prado, Norbertus del
DOI: https://doi.org/10.5169/seals-761658

Nutzungsbedingungen
Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Mehr erfahren

Conditions d'utilisation
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. En savoir plus

Terms of use
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. Find out more

Download PDF: 13.01.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, https://www.e-periodica.ch

als Aktualisierung körperlicher Potenzialität. Körper wirken aufeinander nur durch unmittelbare oder mittelbare Berührung, sie leiden also voneinander, der warme vom kalten, der kalte vom warmen nach Maßgabe der aufgewandten Energie, daher der Verlust auf der einen, der Gewinn auf der andern Seite. Bewegung geht nicht über von einem Körper auf den andern, sondern erzeugt Bewegung; da aber der bewegende Körper auch seinerseits vom bewegten leidet, so verliert er selbst an Bewegung, was er dem bewegten mitteilt. Im allgemeinen ist der Grundsatz im Auge zu behalten, daß alles Verursachen auf eine Verähnlichung des Gegenstandes einer wirkenden Kraft mit der Ursache abzielt.

Diese Anwendung ontologischer Begriffe und Prinzipien auf unser Problem kann nur der Positivist als unberechtigt verpönen, indem er auf Wissenschaft überhaupt verzichtet. Jede wahrhaft wissenschaftliche, d. h. begriffliche und prinzipielle Behandlung der Dinge und Erscheinungen stößt auf metaphysische Aufgaben, die für unser reflektierendes Erkennen nur mit Hilfe ontologischer Prinzipien zu lösen sind.

DE CONCORDIA MOLINAE.

SCRIPSIT

FR. NORBERTUS DEL PRADO ORD. PRAED.

(Sequitur vol. XVII. p. 301. 476; XVIII. p. 83.)

Caput quartum.

Utrum Concordia Molinae concordet cum recta ratione.

Secundum principium Concordiae: **Influxus Dei specialis.**

I.

1. Cum Molina gradum facit in Sua **Concordia** ex ordine naturae ad ordinem supernaturalem gratiae, admonet lectorem, ut vigilet atque advertat „latissimum esse discrimen inter concursum Dei generalem cum causis

secundis ad actiones earum naturales, et auxilium particulare gratiamve praevenientem, qua Deus liberum arbitrium ad opera supernaturalia credendi, sperandi, diligendi ac poenitendi, ut ad salutem oportet, evehit et coadiuvat: quod pauci advertunt".

2. Si de libero arbitrio agatur et de operibus naturalibus, tunc Molina ait: „*Ingenue fateor, mihi valde difficilem esse ad intelligendum motionem et applicationem hanc, quam Divus Thomas in causis secundis exigit.*" (Disp. 26.) „*Concursus generalis Dei cum voluntate ad appetitionem non est influxus Dei in causam, ea ratione, qua agens est, quasi eo prius mota et excitata agat; sed cum causa ea ratione, qua in se suscipit effectum ab eadem causa et a Deo, partiali influxu utriusque, productum.*" (Disp. 29.)

Et nunc in hac ipsa Disput. 29. agens de libero arbitrio et operibus supernaturalibus scribit: „*Auxilium particulare, quod praeveniens gratia nuncupatur, motio quaedam est, qua liberum arbitrium excitatur et praevenitur potensque redditur, ut ita adiutum libero suo influxu cooperetur ulterius huiusmodi supernaturales actus, quibus proxime aut remote ad gratiam gratum facientem disponatur. Quare motio quaedam est in ipsam causam, ut ea mediante in se habeat, unde libere exercere ulterius possit, si velit, eiusmodi opera, qualia ad salutem sunt necessaria.*"

3. Mirum quippe videtur, quod Molina fateatur esse sibi difficilem ad intelligendum motionem Dei, ut Auctor naturae est, in ipsam potentiam voluntatis; ut ea motione divina in se habeat liberum arbitrium, unde libere exerceat actum suum; et quod nunc nullam prorsus inveniat difficultatem ad intelligendam motionem Dei, ut Auctor est ordinis supernaturalis, in ipsam potentiam liberi arbitrii tamquam in causam sui actus tamquam in virtutem eliciendi suam operationem. Si enim Dei influxus atque motio in potentiam liberae voluntatis non destruit, sed complet ac perficit, dum sermo est de motione et influxu in ordine supernaturali; quare Dei motio in ordine naturae non erit appellanda etiam, ut D. Thomas appellat, „*complementum* virtutis agentis secundi"? Si Dei influxus supernaturalis est motio quaedam in ipsam causam, in ipsam potentiam liberi arbitrii, et hac motione voluntas **potens** redditur ad agendum: quare Dei influxus naturalis non erit quoque **motio quaedam** in ipsam causam, in ipsas

potentias operativas, in ipsam voluntatem, qua agens est, qua principium est sui actus? Si in ordine supernaturali divina motio reddit **potentem** ipsam voluntatis potentiam, etiam suo modo et suo gradu **potentem** reddet in ordine naturali.

4. In doctrina Divi Thomae theoria divinae motionis semper remanet eadem et iisdem principiis innixa. Et sicut ordo gratiae praesupponit et includit ordinem naturae, quem elevat ac perficit; sic divina motio, quae est gratia actualis, includit totam perfectionem divinae motionis, quae est auxilium generale. Si principium movens est Deus ut Auctor naturae, terminus motus respondet suo primo principio; et tunc opera sunt naturalia. Si autem principium movens est Deus ut Auctor quoque gratiae, terminus motus etiam respondet suo primo principio; et tunc opera sunt supernaturalia. Applicatio, quam D. Thomas exigit in causis secundis etiam liberis, in ordine naturae retinet nomen **physicae motionis**; in ordine vero supernaturali vocatur **gratia actualis**, quae est Dei physica praemotio in ordine supernaturali. Influxus Dei semper est praevius prioritate causalitatis: motio divina semper est praeveniens liberum arbitrium creatum, numquam ipsius pedissequa. In ordine naturali dispensatur a Deo iuxta leges generalis providentiae; in ordine autem supernaturali dispensatur a Deo per suam misericordiam ad executionem specialis providentiae; quae quidem executio denominatur *vocatio, iustificatio* et *glorificatio*. (1. P. qu. 23. a. 2.)

5. Molina autem non audet transferre suam theoriam de concursu generali ad ordinem supernaturalem nisi cum additionibus et adminiculis; alioquin **concursus simultaneus** latam aperiret viam et apertam omnino relinqueret portam versus castra Pelagianorum. Molina, qui motionem et applicationem traditam a D. Thoma capere non valebat, videtur nunc aliqualiter intelligere. Auctor **Concordiae** coactus est perhibere testimonium Divinae motioni in ipsam causam, in ipsam potentiam liberi arbitrii: coactus est asserere, quod divina motio excitat, movet et movendo potentiorem reddit potentiam voluntatis ad volendum, ad operandum.

Attamen 1) eritne verum, quod Molina docet, physicam praemotionem, saltem ut Deus auctor est gratiae, in potentiam liberae voluntatis? 2) Transmutatne Deus per hanc suam divinam motionem, quae est in causam, in

potentiam liberi arbitrii, ipsammet liberae voluntatis potentiam? 3) Poteritne iure meritoque dici de **hac motione in causam** a Molina instituta id ipsum, quod Molina scripsit de motione et applicatione, quam D. Thomas exigit in causis secundis, nempe: *„Hoc tamen commentitium plane est, nullaque ratione fulcitur, et res frustra multiplicat"?* (Concord. qu. 14. disp. 26.)

II.

6. Conclusio prima: *Molina reiicit etiam in ordine supernaturali physicam Dei motionem in potentiam liberam voluntatis ut in causam; id est, ea ratione, qua agens est, quasi divino influxu voluntas prius physice mota agat.*

Ratio prima. — Fundamentum generale pro physica Dei motione stabilienda, tam in ordine gratiae quam naturae, est theoria causarum instrumentalium. Omnes quidem creaturae, dum operantur, agunt velut instrumenta Dei, etiam homo et angelus. Ita D. Thomas lib. 3. contra gentes cap. 147: *„Sub Deo, qui est Primus Intellectus et Volens, ordinantur omnes intellectus et voluntates sicut instrumenta sub principali agente."* Et 3. P. qu. 7. a. 1. ad 3.: *„Humanitas Christi est instrumentum Dininitatis; non quidem sicut instrumentum inanimatum, quod nullo modo agit, sed solum agitur; sed tamquam instrumentum anima rationali animatum, quod ita agitur, quod etiam agat."* Vide etiam 1. 2. qu. 68. a. 3. ad 2.

Iidem quoque sunt characteres divinae motionis, sive terminus motus sistat intra limites ordinis naturalis, sive transcendat atque ingrediatur in ordinem supra naturam, qui nominatur ordo gratiae et gloriae. Quapropter D. Thomas 1. 2. qu. 110. a. 2. **naturam** divinae motionis in ordine supernaturali ostendit et declarat per **naturam** divinae motionis in ordine naturali. Utraque enim divina motio est: 1. *effectus* in homine, alter gratuitus, alter vero secundum exigentiam ipsius naturae; 2. *motus quidam* animae; quia actus moventis in moto est motus; 3. *motus receptus* in ipsis potentiis et ipsam potentiarum activam virtutem complens ac cum suis propriis effectibus coniungens.

De natura huiusce physicae divinae motionis iam supra dictum manet: est etenim natura illius vis instrumentalis, de qua D. Thomas qu. 27. de Veritate a. 4. tradit, quod est: a) *„Quid incompletum in genere entis"*; b) *„Ad ens*

magis quam ens"; c) *„Virtus se habens ut in fieri existens et moveri"*; d) *„Virtus cessans, cessante motione Dei moventis"*. — Atque Catechismus Concilii Tridentini, Romani Pontificis iussu promulgatus atque ipsius auctoritate approbatus, tradit etiam de hac physica Dei motione, quod est: *„Intima virtus Dei secundarum causarum efficientiam* a) *non impediens,* b) *praeveniens,* c) *ad actionem impellens,* d) *attingens a fine usque ad finem fortiter,* e) *et disponens omnia suaviter."* (Part. 1. a. 1. n. 24.)

Iam autem Molina expresse reiicit hunc physicum Dei influxum in potentiam liberae voluntatis, etiam in ordine supernaturali. Ait enim in libro Concordiae qu. 23. disp. 1. memb. 7.: a) *„Id non est donis gratiae, determinare voluntates nostras ad consensum, ut saepe est explanatum; sed est solum invitare et allicere."* b) *„Quamvis plus sit conversio voluntatis quam determinatio eiusdem voluntatis ad alios communes actus; determinatio tamen voluntatis, quae utrobique fit, est ab ipsa voluntate pro sua innata libertate se libere applicante ac determinante ad consensum aut dissensum, ut dictum est; et non a Deo sua omnipotentia illam determinante, ut potest; quoniam tunc actus non esset liber, sed necessarius ex parte voluntatis."*

Molina ergo, tametsi concedat et affirmet in ordine supernaturali *„motionem quamdam"* in ipsam causam et in ipsam potentiam liberi arbitrii, unde liberum arbitrium redditur **potens** ad operandum supernaturales actus; attamen non admittit motionem physice immutantem potentiam liberae voluntatis, motionem determinantem atque inclinantem; sed invitantem dumtaxat atque allicientem.

7. Ratio secunda. — Aliud praeterea fundamentum pro physica Dei motione affirmanda in ipsam potentiam liberi arbitrii, ut in causam sui actus, et qua ipsa libera voluntas determinetur libere ad consensum, affertur a D. Thoma 1. 2. qu. 111. a. 2., ubi quidditatem gratiae operantis et gratiae cooperantis evolvit ac declarat. Quando enim Deus movet hominem gratuita motione, quae dicitur **gratia operans**; tunc non tantum Deus determinat potentiam voluntatis et ipsam applicat ad actum consensus, sed ita perfecte atque excellenter applicat ac determinat, ut *„quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota et non movens, solus autem Deus movens; et praesertim, cum voluntas incipit bonum velle, quae prius malum volebat."* Quando vero Deus movet hominem gratuita motione, quae

gratia cooperans denominatur; tunc Deus ita determinat et applicat voluntatem ad consentiendum, ad eligendum, ad libere volendum, ut quantum ad illum actum *„mens nostra et moveat et moveatur"*.

In utraque itaque motione determinatur, applicatur, flectitur potentia liberi arbitrii ad actionem suam liberam a Deo; at sub motione, quae est gratia cooperans, voluntas etiam determinat se et applicat ad agendum; et sub motione, quae est gratia operans, voluntas se habet *ut mota, ut determinata, ut applicata tantum,* solus autem Deus movens et determinans et applicans. Et tamen non quidem Dominicus Bañez, sed Caietanus, qui antequam Bañez nasceretur, erat iam abs dubio **„bannezianus"**, in suis Commentariis supra locum Summae Theologicae supra citatum scribit: *„Voluntas, mota a Deo ad huiusmodi novum velle, non movet seipsam ad hoc, sed est tantum mota a Deo; est tamen tale velle ipsius elicitive, sicut descendere est motus gravis. Et est liberum; quia potest dissentire a tali velle; Deus enim movet suaviter liberum arbitrium secundum conditionem eius."*

Nunc ergo Molina in libro Concordiae abhorret ab hac doctrina D. Thomae et Caietani et extollens vocem suam ait: *„Tunc actus non esset liber, sed necessarius ex parte voluntatis"* (qu. 23. disp. 1. memb. 7.).

Et qu. 14. disp. 33. aperte fatetur, se aliter intelligere et explicare **gratiam operantem** quam D. Thomas et D. Thomae discipuli; aperte pronuntiat, se alio valde diverso sensu quam D. Thomas mentem S. Augustini in distinctione gratiam operantem inter atque cooperantem tradenda expendere. *„Tametsi* (inquit) *aliter Augustinum intellexerint D. Thomas duobus articulis citatis, Sotus lib. 1. de natura et gratia cap. 16., et quidam alii."*

8. Ratio tertia. — Alterum fundamentum pro physicae motionis necessitate stabilienda affertur ab ipso Angelico Doctore 1. 2. qu. 113., in qua ex professo explanat naturam iustificationis ac clare manifestat, quomodo se habeat liberum arbitrium creatum *„ad donum gratiae acceptandum in his, qui sunt huiusmodi motionis capaces."* Quatuor requiruntur ad iustificationem impii scilicet: a) *gratiae infusio;* b) *motus liberi arbitrii in Deum per fidem, spem et caritatem;* c) *motus liberi arbitrii in peccatum per dolorem ac detestationem;* d) *et remissio culpae.* Praedicta quatuor, quae requiruntur ad iustificationem impii, tempore

quidem sunt simul; quia iustificatio impii non est successiva; sed ordine naturae unum eorum est prius altero. Et inter ea naturali ordine primum est gratiae infusio, secundum motus liberi arbitrii in Deum, tertium motus liberi arbitrii in peccatum, quartum vero est remissio peccatorum. Ita ad litteram D. Thomas 1. 2. q. 113. a. 6. et 8.

Molina autem in libro suae Concordiae qu. 14. disp. 46. scribit ea, quae subsequuntur: 1) „*Ego etiam fateor, me numquam valuisse intelligere, quonam pacto gratia ipsa gratum faciens concurrere possit ad actum liberi arbitrii, qui ad eam dispositio est praerequisita.*" 2) „*Neque satis intelligo, quo pacto libera maneret voluntas ad eliciendum et non eliciendum actum contritionis, si prius in genere causae efficientis acciperet habitum caritatis et gratiae, influxuque illius iuvaretur ad actum contritionis eliciendum.*" 3) Post haec Molina appellat contra D. Thomam ad Concilium Tridentinum sess. 6. et adducit canonem 4.: „*Si quis dixerit liberum hominis arbitrium, a Deo motum et excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac praeparet, neque posse dissentire, si velit: an. sit.*" Deinde quasi doctrina Summae Theologicae, quae erat aperta in medio conclavi, damnata fuisset a Patribus Concilii, Molina exclamat: „*Nescio, quid apertius dici potuerit, ut intelligeretur, ultimam dispositionem ad iustificationem ad habitumve caritatis et gratiae non fieri efficienter ab habitu ipso caritatis et gratiae, sed a praeviis aliis auxiliis.*"

9. Molina in sua Concordia multa videtur **nescire**, vel saltem simulare, quod nescit. Ultima enim dispositio ad iustificationem, ut iam supra ex professo in suis propriis locis declaratum manet, fit efficienter a Deo per motionem, quae est infusio gratiae sanctificantis, caritatis atque aliorum habituum infusorum. Hoc docet expresse D. Thomas; hoc conceptis verbis tradit Caietanus, qui ante Bañez erat iam mente et corde **Bañezianus**. In ipsius Commentariis 1. 2. qu. 113. a. 8. scribit:

„In Art. 8. ad 2. nota, quod gratiae donum habituale operatur et per modum naturae et per modum liberi arbitrii. Ideo infusio gratiae gratum facientis, in quantum operatur per modum liberi arbitrii, gratuite movet liberum arbitrium ad actus duos antedictos; et sic praevenit, et **eosdem** ut informatos gratia, et **seipsam** gratiam gratum

facientem. Ita quod non solum simul, sed unica actione Deus, infundendo gratiam, gratuite movet et gratum facit.“ „In quantum gratuite movet liberum arbitrium, disponit simul et dispositum reddit per liberum arbitrium hominem ad gratiam; quoniam ipso actu liberi arbitrii homo redditur subiectum praeparatum et coaptatum gratiae, cuius opposito actu posuerat obicem gratiae. Et praeparatio est, quae superius in qu. 112. a. 2. dicta est meritoria. Nec obstat his, quod quandoque gratuita Dei motio fit non per gratiam gratum facientem; potest namque et per ipsam et sine ipsa Deus gratuite movere. Unde **actio** Dei in infusione gratiae gratum facientis est non solum **inductiva** formae, sed etiam **dispositiva** subiecti. Unde dispositio subiecti consequitur **infusionem** gratiae et praecedit gratiae **consequutionem**.“ Hucusque Caietanus.

10. At Molina insistit dicens: „Habitus fidei, spei et caritatis, qui adulto in iustificatione infunduntur, ... *nullam efficientiam* eius facultatis exercent in **actus**, qui tamquam dispositiones eorumdem **infusionem** antecedunt; sed in continuatione postea eorum et in actibus aliis, qui post ipsorum infusionem a potentiis de novo producuntur. Atque id plane satis aperte innuit Concilium Tridentinum sess. 6., si attente legatur ac expendatur.“

Concilium quidem Tridentinum, si attente legitur et expenditur, aperte innuit doctrinam a D. Thoma in sua Summa Theologica, praecipue in tractatu de gratia, videlicet:

1) Quod praeparatio hominis ad gratiam iustificantem est duplex: **perfecta**, nempe simul cum ipsa infusione gratiae; et **imperfecta**, quae aliquando praecedit tempore donum gratiae sanctificantis.

2) Actus, per quos homo praeparatur imperfecte, fiunt per **praevia alia auxilia**, quae praecedunt vel praecedere possunt tempore ante gratiae sanctificantis infusionem. Ac proinde in huiusmodi **actus** nullam efficientiam exercent **habitus**, qui infunduntur cum gratia et caritate.

3) Actus vero, per quos homo praeparatur perfecte, antecedunt, tamquam dispositiones, non gratiae et caritatis **infusionem**, sed gratiae et caritatis **susceptionem**: quam quidem praecedunt ordine naturae, sed tempore sunt simul.

4) Unde in huiusmodi **actus** exercent efficientiam **habitus** caritatis et aliarum virtutum, qui adulto in iustificatione

infunduntur. Aliud namque est gratiae et caritatis **infusio**, et aliud gratiae et caritatis **susceptio**. **Infundere** est solius Dei; **suscipere** est hominis per suum liberum arbitrium, sed motum a Deo gratiam et caritatem infundente.

11. Sed Molina adhuc quodam scrupulo agitatus timet, eo quod doctrina D. Thomae videtur esse **periculosa** in fide. Ait enim: *„Si efficienter emanat* (dispositio ultima ad gratiam iustificantem) *ab ipsa gratia et caritate, non video, quo pacto defendi possit, non esse meritoriam non solum gloriae, sed etiam gratiae, ut supra deductum est: quod tamen plus quam periculose in fide concederetur.“*

Quasi hocce argumentum per modum difficultatis in contrarium non sibi antea proposuerit et solverit ipse Angelicus Doctor 1. 2. qu. 112. a. 2. ad 1. dicendo: *„Praeparatio hominis ad gratiam habendam est simul cum ipsa infusione gratiae; et talis praeparatio est quidem meritoria; sed non gratiae, quae iam habetur, sed gloriae, quae nondum habetur.“*

12. Observatio. — Molina, dum loquitur de „motione et applicatione, quam D. Thomas in causis secundis exigit 1. P. qu. 105. a. 5.“, ait (qu. 14. disp. 26): „Non videam, quidnam sit motus ille et applicatio in causis secundis, qua Deus illas ad agendum moveat et applicet.“ . . . „Mihi valde difficilem esse ad intelligendum motionem et applicationem hanc, quam D. Thomas in causis secundis exigit.“

Dum autem loquitur de „motione et applicatione“, quam D. Thomas 1. 2. qu. 111. a. 2. vocat *gratiam operantem,* quamque requirit postea qu. 113. in libero arbitrio pro iustificatione adulti, tunc Molina (qu. 14. disp. 46.) asserit: 1) *„numquam valuisse intelligere“,* 2) „neque satis intelligere, quo pacto libera maneret voluntas ad eliciendum vel non eliciendum actum“; 3) existimat huiusmodi doctrinam D. Thomae „esse periculosam in fide“; 4) arbitratur esse damnatum a Concilio Tridentino sess. 6. can. 4.

Revera qui mentem Angelici Doctoris circa Dei influxum in cunctas causas creatas, etiam liberas, clare perspicere desideret, oportet illum comparare motionem et applicationem traditam 1. P. qu. 105. a. 5. cum motione et applicatione tradita 1. 2. q. 111. a. 2. et per totam qu. 113. Haec duplex motio et applicatio differunt sicut perfectum a minus perfecto, sicut excellens a bono, sicut divinae motionis **gradus diversi** ac **diversificati** *ratione suae perfectionis.*

Utraque motio et applicatio est ex parte potentiae, in ipsam potentiam, et complens ipsam activam virtutem potentiae. Utraque physica, utraque **motus** ipsius potentiae.

At altera ita movens, ita applicans, quod voluntas sit movens ac mota. Altera vero ita movens, ita applicans, quod voluntas sit mota et non movens, solus autem Deus movens.

Sub prima determinat se homo per rationem, et voluntas ipsius applicat se ex finis volitione ad media volenda. Sub altera homo determinatur supra rationem suam ex consilio Spiritus Sancti, et voluntas fertur applicata a superiori virtute ad volendum et desiderandum.

Sub utraque exercet activitatem suam, operatur libere, et augetur ac perficitur in suo dominio supra proprios actus.

Doctrina enim D. Thomae 1. 2. qu. 111. a. 2. et qu. 113. per totum evellit ac evertit a radice integrum Molinae systema explanatum in libro **Concordiae**. Quamobrem Molina conatur impugnare doctrinam D. Thomae circa gratiam operantem et circa iustificationem, in qua gratiae operantis effectus teste Caietano manifestius apparet; quoniam huiusmodi doctrina necessario secum fert et formaliter importat: 1) *physicam Dei praemotionem* in potentiam liberae voluntatis ea ex parte, qua voluntas agens est et transit de potentia in actum et inflectit se seque determinat ad consentiendum; 2) *gratiam actualem ex se,* ab intrinseco, ex intentione Dei moventis, *efficacem.*

Ceterum nihil periculi pertimescendum in rebus fidei nec in moribus. Et quamvis Molina videatur sibi persuasisse, suam **Concordiam** esse unum et idem cum sessione 6. et cum canone 4. Concilii Tridentini; attamen prudens erit consilium exspectare usque quo aliud Concilium generale Ecclesiae collocet librum Concordiae iuxta Divinas Scripturas, sic ut „*Patres Tridentini, in ipso medio conclavi ordini habendo, una cum divinae Scripturae codicibus et pontificum Maximorum decretis* **Summam** *Thomae Aquinatis super altari patere voluerunt, unde consilium, rationes, oracula, peterentur.*“ (Leo XIII. Enc. *Aeterni Patris.*)

Interim tutum erit in fide tutumque in moribus doctrinam Summae Theologicae praeferre doctrinae Concordiae. Et sicut ipse Leo XIII. in Enc. *Aeterni Patris* monet: „*Doctrinam Thomae Aquinatis studeant magistri . . . in disci-*

pulorum animos insinuare; eiusque prae ceteris soliditatem atque excellentiam in perspicuo ponant."

III.

13. Conclusio secunda: *Illa motio, qua secundum doctrinam Molinae liberum arbitrium excitatur, praevenitur, potensque redditur ad libere operandum, quaeque* **praeveniens gratia** *nuncupatur,* a) *non est influxus Dei in potentiam voluntatis, quo Deus applicet ac determinet ad consensum;* b) *non causat actionem voluntatis, ut emanat ab ipsa voluntate;* c) *non causat ipsum consensum, ipsam electionem, qui est actus liberae voluntatis;* d) *non causat* **initium** *nostrorum bonorum operum.*

14. Primum fatetur Molina in sua Concordia qu. 23. disp. 1. memb. 7. dicens: „Determinatio voluntatis humanae . . . pendet non quidem ab influxu Dei **in voluntatem**, quo illam applicet ac determinet ad consensum; sed ab influxu universali Dei **cum voluntate** ad eamdem actionem, ut qu. 14. disp. 26. ostensum est."

Unde Deus, influens gratiâ suâ praeveniente, non influit in voluntatem, illam **applicando** seu **determinando** ad consensum; sed influit **exspectando**, quod voluntas seipsam determinet et applicet ad consentiendum; et postea Deus influens influxu suo universali cooperatur cum voluntate, non ea ratione, qua agens est, sed ea ratione, qua in se suscipit suum proprium actum.

Alterum ibidem fatetur inquiens: „*Determinatio voluntatis non est actio voluntatis secundum omnem sui considerationem; sed est actio, prout habet rationem influxus* **solius** *voluntatis.*"

Et iterum: „*Determinatio ab extrinseco voluntatis ad ipsius actus seu ad cooperationem ad consensum pugnat cum libertate voluntatis ad eosdem actus.*"

Tertium etiam in eodem loco scribit: „*Conversionem fieri a Deo applicante et determinante voluntatem, ut praebeat consensum gratiae excitanti ac vocanti: falsum est.*"

Quartum autem traditur a Molina qu. 23. disp. 1. memb. 10. his verbis: „*Quod actus a gratia praeveniente et ab arbitrio elicitus liber sit eaque de causa capax virtutis, laudis et honoris: profecto non est effectus gratiae praevenientis, sed arbitrii per suum influxum.*"

15. Conclusio tertia: *Auxilium particulare, quod praeveniens gratia nuncupatur, et quo liberum arbitrium excitatur*

ac movetur ad actus supernaturales eliciendos, potest compensari concursu Dei generali.

Ita Molina in libro Concordiae qu. 14. a. 13. disp. 37.: „Quaeret forte aliquis, an sine huiusmodi auxiliis gratiae praevenientis ac excitantis, quibus prius moveat et quasi liberum invitet arbitrium, possit Deus de potentia sua absoluta producere cum libero arbitrio actus fidei, spei et poenitentiae, quales ad iustificationem sunt necessarii, influendo quidem immediate in eos actus, eo modo quo per concursum generalem influit in actus mere naturales ac peculiari alio longe maiori influxu."

„Cui quaestioni respondendum est, *posse sine dubio Deum id efficere* . . . Cum contradictionem non involvat *compensare influxum, quo gratia praeveniens in genere causae efficientis in illos actus influit;* poterit Deus de potentia absoluta tanto ac tali influxu immediato in eosdem actus cum libero arbitrio cooperari, ut efficiantur tales, quales essent, si praeveniens gratia antecederet."

16. Ex quibus iuxta Molinae doctrinam licet inferre:

1) Quod gratia praeveniens non est absolute necessaria ad actus supernaturales eliciendos; sed conveniens duntaxat, ad melius esse.

2) Quod in nihil redigitur illud „*latissimum discrimen* inter concursum Dei generalem cum causis secundis ad actiones earum naturales et auxilium particulare gratiamve praevenientem, qua Deus liberum arbitrium ad opera supernaturalia credendi, sperandi, diligendi ac poenitendi, ut ad salutem oportet, evehit et coadiuvat: quod pauci animadvertunt." (Disp. 29. qu. 14.)

3) Quod Molina ipse venit annumerandus inter illos multos, qui non animadvertunt, auxilium particulare esse motionem quamdam in ipsam causam, in ipsam potentiam; et concursum generalem esse influxum non in causam, sed cum causa, non in potentiam voluntatis, sed cum voluntate. Nam quamvis concursus generalis sit maior vel minor, numquam est in causam nec in voluntatem ea ratione, qua agens est.

4) Quod proinde nullum relinquitur essentiale discrimen inter ordinem gratiae et ordinem naturae in linea operandi.

5) Quod cum concursus generalis sive naturalis influxus, sive sit „*tantus ac talis*", sive non sit talis nec tantus, non ideo desinit esse generalis concursus; poterunt

dici de **gratia praeveniente**, quam Molina expendit, omnia et singula supradicta de concursu simultaneo; quippe qui generalis Dei concursus „**tantus** ac **talis**“ valet compensare influxum, quo gratia praeveniens in genere causae efficientis in illos actus influit. Maxime cum ipse Molina disp. 39. dicat: *„Non puto concursum illum, quantum est de se, esse alterius rationis ab eo, quo Deus concurrit ad effectus mere naturales.“*

6) Ac denique, etsi supponamus, hunc concursum sive influxum immediatum in eosdem actus cum libero arbitrio cooperantem esse alterius rationis; semper tamen poterit concludi, quod datur **concursus simultaneus** ad opera supernaturalia, sicut datur ad naturalia. Ac proinde **initium** bonorum operum etiam supernaturalium erit a nobis, quasi ex nobis: et voluntas hominis *non praevenitur* a gratia Dei.

IV.

17. Conclusio quarta: *Gratia praeveniens, quam Molina asserit esse „motionem quamdam in ipsam causam“, videtur tamen iuxta ipsum Molinam habere rationem* **concursus simultanei.**

Molina enim in sua Concordia qu. 14. disp. 45. explicat sic genesim actuum supernaturalium fidei, spei, doloris ac dilectionis, quibus peccator motus ac excitatus gratia praeveniente disponitur ad iustificationem.

Quoad actum fidei. — a) Dum homo cogitat res credendas per notitias, concionatoris ministerio aut aliunde comparatas, *influit Deus* in easdem notitias, influxu particulari ac supernaturali, quo cognitionem illam adiuvat; et notitia illa, effecta iam a Deo supernaturalis per talem influxum, appellatur: *gratia praeveniens ex parte intellectus.*

b) Ex cognitione rerum, quae ad fidem spectant, oritur naturaliter in voluntate **motus** affectionis ad res ita cognitas; et cum hoc motu *inserit* se Deus influens in illum per auxilium particulare, efficitque illum supernaturalem; et motus ille atque affectus a Deo supernaturaliter effectus dicitur: *gratia praeveniens ad assensum fidei ex parte voluntatis.*

c) Liberum arbitrium, his duobus motibus gratiae praevenientis adiutum, liberam adhuc habet potestatem imperandi assensum fidei.

Ergo gratia praeveniens ex parte intellectus est influxus Dei particularis, non in potentiam intellectus, sed in cognitionem, quae est actus intellectus; non influit Deus in causam, sed in effectum; non elevat potentiam intellectivam ad eliciendum actum supernaturalem, sed actum naturalem cognitionis efficit supernaturalem. Ergo gratia praeveniens est influxus Dei in actum naturalem potentiae intellectivae efficiens illum supernaturalem.

Et similiter gratia praeveniens ex parte voluntatis non est influxus Dei in causam, in ipsam potentiam voluntatis; sed influxus Dei in **actum**, in motum affectionis, cui Deus se inserit, quemque suo influxu supernaturalem efficit.

18. **Quoad actum spei.** — a) Illustrato iam intellectu hominis lumine supernaturali fidei, naturaliter oritur in voluntate **affectus** ad beatitudinem et **motus** erectionis ad eam ipsam a Deo sperandam.

b) Huic motui se ingerit Deus specialiter influendo, et illum efficit supernaturalem; et huiusmodi motio appellatur: *gratia praeveniens ad actum spei.*

c) Liberum arbitrium sic a Deo praeventum elicit, si vult, primum actum spei supernaturalis liberum.

Ergo gratia praeveniens ad actum spei est influxus divinus, non in causam, sed in effectum; non in potentiam voluntatis, sed in voluntatis motum et affectum. Ergo gratia praeveniens ad actum spei est Dei influxus in actionem voluntatis.

19. **Quoad actum caritatis seu dilectionis.** — a) Similiter ex lumine fidei supernaturali in intellectu naturaliter excitatur **motio** affectus amoris amicitiae erga Deum.

b) Huic motui se inserit Deus illumque efficit supernaturalem, et huiusmodi motio appellatur *gratia praeveniens* ad diligendum.

c) Liberum arbitrium sic praeventum elicere potest actum dilectionis Dei supernaturalis.

Ergo gratia Dei praeveniens ad actum supernaturalis dilectionis non est divinus influxus in causam, sed in effectum; non in potentiam voluntatis, sed in **motum** et **affectum** voluntatis. Ergo gratia praeveniens ad actum caritatis est influxus Dei non in voluntatem ea ratione, qua agens est, sed ea ratione, qua in se suscipit motum sive actum suum.

20. Conclusio quinta: *Gratia praeveniens, quam Molina tradit velut necessariam ad actus supernaturales:* 1) *non est aliquid causatum in homine a solo Deo;* 2) *non est aliquid se habens in ratione principii seu causae efficientis actus ipsos supernaturales.*

Quoad primum patet. Nam ipse Molina in Concordia qu. 14. disp. 45. ait: 1) quod gratia praeveniens ex parte intellectus ad actum supernaturalem fidei appellatur *„notitia illa et cognitio effecta a Deo supernaturalis per suum influxum in easdem notitias et cognitionem"*.

2) Quod gratia praeveniens ex parte voluntatis ad actum fidei dicitur *„motus ille atque affectus voluntatis circa ea, quae ad fidem spectant, quatenus a Deo supernaturalis efficitur per auxilium particulare"*.

3) Quod gratia praeveniens ad actum spei appellatur *„motio illa et affectus ad beatitudinem in voluntate naturaliter ortus, et etiam motus erectionis, quo attrahitur et allicitur ad eam ipsam a Deo sperandam"*.

4) Quod gratia praeveniens ad actum caritatis dicitur *„motio illa et affectus, cui se inserit Deus, quemque supernaturali suo influxu Deus acuit, incendit et efficit supernaturalem"*.

5) Quod denique *„motus illi actiones quaedam vitales sunt, quas in se experitur voluntas, et ad quas concurrit efficienter, non quidem qua liberum arbitrium est, sed qua voluntas et natura quaedam est, eo modo, quo efficienter concurrit ad motus primo primos, qui non affectus atque excitationes voluntatis ad volendum aut nolendum sunt, sed volitiones aut nolitiones"*.

Ergo gratia praeveniens iuxta doctrinam Molinae est **actio** intellectus et voluntatis; est notitia, cognitio, a Deo adiuta et illuminata; est motus et affectus voluntatis, quos Deus **acuit**, quos Deus **incendit**, quosque supernaturales efficit; sed tamen sunt *„actiones vitales intellectus et voluntatis"*.

Quoad secundum probatur. 1) Quoniam in ratione principii seu causae efficientis actuum voluntatis sunt a) ipsa potentia seu virtus volendi; b) omnes habitus sive acquisiti sive infusi, qui perficiunt ipsam potentiam ad agendum; c) et motio, qua Deus ut Causa Prima applicat ipsam potentiam ad actum: quae quidem motio, sive in ordine naturae sive in ordine gratiae, in potentia mota est **motus**, id est actus ipsius voluntatis, prout est potentia

adhuc in potentia. Atque huiusmodi actiones vitales voluntatis neque sunt ipsa potentia, neque sunt habitus, neque sunt **motio illa**, qua Deus ut Causa Prima applicat ipsam voluntatem ad agendum, et qua virtutem agendi ipsius voluntatis coniungit cum suo proprio actu, sive actus sit liber sive necessarius, sive sit naturalis sive supernaturalis.

Probatur 2) In ratione principii seu causae efficientis actus voluntatis, sit liber, sit necessarius, sit naturalis, sit supernaturalis, nequit esse aliquid, quod non sit 1) *ipsa virtus activa* ipsius voluntatis; 2) *complementum huius virtutis operativae,* sive per modum permanentis ut habitus, sive per modum virtutis transeuntis et instrumentalis ut motio recepta a Causa Prima et a Primo Agente, qui est Deus. Et huiusmodi motus et affectiones neque sunt ipsa virtus neque ipsius virtutis complementum, sed actiones prodeuntes ex ipsa virtute iam completa in ratione causae efficientis.

21. Observatio. — Molina in ipsa disp. 45., cum explicat genesim actus supernaturalis dilectionis seu amoris amicitiae erga Deum, ait: „*Huic etiam motui* (affectui amoris) *se inserit Deus; illumque suo supernaturali influxu non solum acuit et incendit, sed etiam efficit supernaturalem. Influxus ergo, quo Deus in illum influit, appellatur Auxilium gratiae praevenientis ad diligendum, ut ad salutem oportet. Motio vero ipsa et affectus, ut est a Deo per illum influxum, dicitur Gratia praeveniens et excitans liberum arbitrium ad diligendum Deum, ut ad salutem oportet.*"

Ex quibus apparet, motionem et affectum, quae est gratia praeveniens secundum Molinam, produci et ab homine et a Deo, ab influxu ipsius humanae voluntatis et ab influxu Dei; Deumque concurrere ad gratiam praevenientem producendam in homine, influendo non in voluntatem „*ea ratione, qua agens est, quasi eo prius mota et excitata agat, sed cum voluntate ea ratione, qua patiens est atque in se suscipit effectum ab eadem causa atque a Deo partiali influxu utriusque simul productum*" (qu. 14. Disp. 29.).

22. Conclusio sexta: *Gratia praeveniens, quam Molina tradit in sua Concordia,* 1) *nequit esse motio quaedam in ipsam potentiam liberae voluntatis tamquam in causam actuum supernaturalium;* 2) *nequit esse motio quaedam,*

qua liberum arbitrium excitetur et praeveniatur potensque reddatur ad supernaturales actus eliciendos.

Probatur 1) Potentia voluntatis, sive quoad actus liberos sive quoad actus necessarios, non movetur nisi duplici genere motionis, scilicet ex parte obiecti apprehensi per intellectum et ex parte subiecti sive ipsius potentiae volitivae. Prima fit per apprehensionem obiecti sub ratione boni, per modum finis, quoad specificationem et determinationem actus voluntarii; altera fit per applicationem ipsius potentiae ad agendum, per modum agentis, sicut alterans movet alteratum et impellens movet impulsum, quoad exercitium ipsius actus voluntarii. (1. P. qu. 82. a. 4. et qu. 105. a. 4. et 1. 2. qu. 9. a. 1.)

Iam vero gratia praeveniens, quam Molina tradit, nec est motio ex parte obiecti, nec ex parte subiecti; nec per modum finis, nec per modum agentis; nec quoad specificationem, nec quoad exercitium; nec fit per applicationem ipsius potentiae ad agendum, nec per apprehensionem et repraesentationem obiecti apprehensi sub ratione boni ab intellectu; sed constituitur formaliter et essentialiter consistit „in **motibus**: 1) *qui, velit nolit voluntas, praesente cognitione insurgunt"*; 2) *quos voluntas „patitur illos supernaturales"*; 3) *qui sunt „quaedam actiones vitales"*; 4) *„ad quas concurrit efficienter voluntas"*.

Non ergo potest esse motio quaedam in ipsam voluntatem tamquam in causam ac principium efficiens sui actus.

Probatur 2) Gratia praeveniens, qua secundum Molinam praevenitur potensque redditur liberum arbitrium ad actum liberum et supernaturalem fidei, est (praeter notitiam intellectus) motus affectionis sive actus supernaturalis voluntatis **necessarius**.

Similiter gratia praeveniens, qua secundum Molinam praevenitur, excitatur potensque redditur liberum arbritrium ad actum supernaturalem liberum spei, est affectus et motus sive actus supernaturalis voluntatis **necessarius**.

Pariter gratia praeveniens, qua secundum Molinam praevenitur, excitatur potensque redditur liberum arbitrium ad actum supernaturalis dilectionis, est motus sive actus supernaturalis voluntatis **necessarius**.

Sed nullus datur neque dari potest actus supernaturalis fidei **necessarius**, nec actus supernaturalis **spei necessarius**, nec actus supernaturalis dilectionis **necessarius**.

Ergo gratia praeveniens, quam Molina explicat in libro Concordiae, nequit esse **motio** in ipsam voluntatem ut in causam, et qua liberum arbitrium **potens** reddatur ad actus supernaturales liberos eliciendos.

V.

23. Conclusio septima: *Doctrina Molinae circa auxilium particulare, quod praeveniens gratia nuncupatur* (qu. 14. disp. 29), *est quid „commentitium plane, nullaque ratione fulcitur, et res frustra multiplicat"* (qu. 14. disp. 26.).

Est quid commentitium plane. — 1) Quoniam affirmare, quod motus, qui mere naturaliter insurgunt in potentia nostrae voluntatis, „evadunt *gratia praeveniens* ex influxu supernaturalis Dei"; hoc videtur esse, ni multum fallimur, magis difficile ad intelligendum quam **illa applicatio** requisita a Divo Thoma in causis secundis; et quam **illa vis**, de qua loquitur Angelicus Doctor qu. 3. de Pot. a. 7. ad 7.: quam quidem declarat Molina esse *„commentitium, nullaque ratione fulciri, et res frustra multiplicare"*.

2) Quoniam **gratia praeveniens** est ipsemet influxus Dei gratuitus, receptus non in actu voluntatis, sed in voluntatis potentia, quae per hanc supernaturalem motionem seu applicationem ad agendum, agit supernaturaliter et elevatur ad eliciendos actus supernaturales.

3) Quoniam gratia Dei actualis est **motio**; et motio supernaturalis in voluntate sic mota est **supernaturalis motus**; et supernaturalis motus est **complementum** potentiae in ratione causae efficientis, et **initium** actus, qui elicitur a potentia ita supernaturaliter mota a Deo.

4) Quoniam implicat contradictionem, **gratiam praevenientem**, sicut omnem gratiam tam actualem quam habitualem, esse aliquid effectum seu productum per potentias creaturarum; et omnis actio vitalis emanat a potentia operativa, causatur et efficitur a creatura per suas operativas potentias.

5) Quia non modo falsitatis, sed quasi iniuriam Deo factam sonare videtur asserere, quod motus causati a Deo per suum auxilium particulare (quod gratia praeveniens nuncupatur) in potentia nostra voluntatis a) *non habeant rationem actus liberi;* b) *non habeant rationem actus boni moralis;* c) *non habeant rationem actus virtuosi.* Quasi

aliquis actus supernaturalis exurgeret in **potentia voluntatis** et a Deo causaretur in nobis, qui non esset bonus, laudabilis et liber.

24. *Nullaque ratione fulcitur.* — 1) Quoniam est contra rectam rationem comparare affectus et motus, ad quos cooperatur nostra voluntas mota et excitata ab ipso Deo per motionem suae gratiae praevenientis, cum motibus, qui vocantur **primo primi**. Hoc est comparare effectus divinae gratiae in nostra voluntate cum motibus sensualitatis, qui praeveniunt iudicium rationis. Aliud enim est **motus** voluntatis impraemeditatus et insurgens contra rationem ex defectu deliberationis; et aliud longe diversum, **motus** voluntatis causatus a Deo per suam gratiam praevenientem non contra rationem, sed supra illam; non contra voluntatem revera liberam, sed supra naturalem iudicii humani deliberationem.

2) Quoniam affirmare, quod „affectus et motus, ad quos efficienter concurrit et cooperatur voluntas nostra, insurgunt, velit nolit voluntas", est affirmare contradictoria. Unde D. Thomas 1. 2. qu. 6. a. 4: *„Contra rationem ipsius actus voluntatis est, quod sit coactus vel violentus."* Et de Verit. qu. 22. a. 8.: *„Deus voluntatem immutat sine eo, quod voluntatem cogat. . . . Sicut voluntas potest immutare actum suum in aliud, ita et multo amplius Deus."*

3) Quoniam affirmare, quod affectus et motus ex gratia provenientes insurgunt in voluntate, velit nolit voluntas, derogat ipsi divinae gratiae, quae non destruit, sed perficit ac elevat naturam; ac derogat ipsi Deo, qui simul ac gratiae est naturae auctor. Unde D. Thomas qu. 1. de Pot. a. 3. ad 1.: *„Omnes creaturae quasi pro naturali habent, quod a Deo in eis fit."*

4) Quoniam affirmare quod: *„huic motui voluntatis se ingerit Deus specialiter influendo"*; et quod *„iste influxus Dei appellatur auxilium gratiae praevenientis"*, idem videtur esse atque affirmare, quod gratia praeveniens est concursus simultaneus, non praevius; nam est influxus in actum voluntatis, non in ipsam voluntatis potentiam.

5) Quoniam contradictoria videntur: a) *„Motus gratiae praevenientis multum pendet a libero arbitrio"* (disp. 45.); et *„Gratia praeveniens, qua praeveniens, non pendet a libero arbitrio"* (disp. 41). Nam iuxta Molinam motus gratiae praevenientis est ipsa gratia praeveniens.

6) Gratiam praevenientem esse „*actionem vitalem, ad quam concurrit efficienter voluntas eo modo, quo efficienter concurrit ad motus primo primos*“ (disp. 45.); et „*Gratiam praevenientem esse motum liberii arbitrii, quo a Deo movetur*“ (qu. 23. disp. 1. memb. 10.).

25. *Res frustra multiplicat.* — 1) Quoniam multiplicat frustra **ipsos actus supernaturales**. Nam quotiescumque homo elicit **actum liberum** fidei, spei et caritatis, oportet quod antea efficienter concurrat ad **actum necessarium**, qui, velit nolit voluntas, insurgit in voluntate; actum, inquam, fidei, spei et caritatis. Unde omnis actus liber supernaturalis, eo ipso quod praesupponit gratiam praevenientem, praesupponere debet actum supernaturalem **necessarium**, imo **violentum**.

2) Quoniam multiplicat frustra **divinum influxum**. — Totus processus Molinae in explicanda genesi actuum supernaturalium fidei, spei et dilectionis, qui incipit ab actu naturali intellectus et voluntatis et finem accipit per infusionem gratiae iustificantis, nihil aliud est nisi **multiplicatio concursus simultanei**; nam est multiplicatio influxus divini specialis simul cum multiplicatione influxus divini generalis iuxta numerum motuum sive actuum tam naturalium quam supernaturalium, tam necessariorum quam liberorum.

Etenim homo incipit: a) per cogitationem naturalem, ad quam concurrit Deus **concursu generali**. b) Deus se inserit huic cogitationi et influit **concursu speciali**. c) Oritur naturaliter in voluntate actus naturalis, ad quem Deus concurrit **concursu generali**. d) Deus se inserit huic actui et influit **concursu speciali**. e) Postea Deus exspectat, quod liberum arbitrium *determinet se, eliciat consensum, et velit elicere actum liberum supernaturalem* vel fidei vel spei vel dilectionis; et statim Deus concurrit **concursu generali**; et tunc iterum apparet **gratia praeveniens** sub nomine **gratiae adiuvantis**, et Deus influit **concursu speciali**. f) Et post hoc longum iter actuum et concursuum Deus infundit habitum fidei, spei et caritatis. Unde Deus semper se ingerit actibus, semper influit in actum, tunc influxu generali tunc influxu particulari.

3) Res multiplicare frustra, etiam apparet ex verbis Molinae qu. 14. disp. 37., dum ait:

„Ut liberum arbitrium una cum gratia praeveniente producat quemcumque illorum actuum, necessarium est,

ut Deus una cum illis immediate in actum producendum per concursum suum universalem influat."

„Quivis illorum actuum, licet sit unica actio, tres nihilominus habet partes unius integrae causae, a qua emanat totus; et a singulis, partialitate causae, etiam totus emanat, diverso tamen modo: a) a Deo influente per solum concursum generalem emanat ut a Causa universali; a qua proinde non habet magis, quod sit assensus credendi, aut dolor de peccatis quam vel actus oppositus; b) *ab influxu liberi arbitrii* habet tamquam a causa particulari, ut quoad substantiam sit potius assensus fidei aut dolor de peccatis quam alius actus diversus; c) *a gratia vero praeveniente* seu a Deo, ut per illam tamquam suum instrumentum una cum libero arbitrio influit in eundem actum, habet, ut sit actus supernaturalis specie distinctus ab actu pure naturali."

Unde habentur tres influxus, tres causae partiales ad producendam unam et unicam actionem, nempe influxus Dei per concursum generalem et influxus liberi arbitrii et influxus iterum Dei per gratiam praevenientem. Si enim gratia praeveniens est revera influxus Dei, quo Deus causat **actum supernaturalem**, quid opus erit alio influxu divino ad causandum **actum naturalem**, cum actus supernaturalis sit **unica actio**, actus unus numero et distinctus specie ab actu pure naturali? In unica et eadem actione non dantur **duo actus** distincti specie nec distincti numero.

VI.

26. Molinae „valde difficilis est ad intelligendum motio et applicatio, quam Divus Thomas 1. P. qu. 105. a. 5. in causis secundis exigit." (Disp. 26.)

Molina „neque intelligere valet" illam aliam etiam physicam motionem et applicationem excellentiorem, quam D. Thomas exigit in ipsa potentia liberae voluntatis ad iustificationem; quae quidem excellentissima motio est et vocatur *gratia operans,* cuius quidditas declaratur ab Angelico Doctore 1. 2. qu. 111. a. 2.

Liceat ergo nobis nunc aliqua indicare, quae difficultatem quamdam pariunt circa doctrinam Molinae quoad hoc principium fundamentale ipsius Concordiae, scilicet *de auxilio particulari,* quod gratia praeveniens nuncupatur.

27. Sit igitur Primum: Quomodo influxus seu concursus generalis Dei influit in actum supernaturalem liberum, cum ab ipso influxu actus non habeat magis, quod sit assensus credendi aut contrarius fidei, dolor de peccatis aut actus peccaminosus, actus virtutis quam actus vitii? Influxus Dei generalis est indifferens ad bonas et ad malas actiones et actus supernaturalis nequit esse actus malus neque indifferens.

Rursus: Quomodo in actu supernaturali credendi, sperandi, diligendi, cum sit quid simplex ac indivisibile, una pars erit effecta a Deo per concursum generalem et altera a Deo per gratiam praevenientem et altera a libero arbitrio per suum proprium influxum?

Et si respondetur quod actus est **unicus**, „*et tres habet partes unius integrae causae,* a qua emanat **totus**; et a singulis partialitate causae etiam totus emanat, diverso tamen modo.“ — Tunc ergo: si **totus** emanat a Deo influente per concursum generalem, quare non habet ab hoc concursu: 1) quod sit **assensus credendi**, 2) quod sit supernaturalis?

28. Secundum: Molina in sua Concordia qu. 14. disp. 37. ait, quod gratia praeveniens est: a) „*Causa efficiens una cum libero arbitrio eorumdem actuum.*“ b) „*Tam liberum arbitrium quam gratia praeveniens sunt causae secundae actuum credendi, sperandi.*“ c) „*Liberum arbitrium et gratia illa praeveniens sunt duae partes unius integrae causae actus credendi, sperandi.*“ d) „*Gratia praeveniens semper vel tempore vel natura antecedit influxum liberi arbitrii ad actiones suas supernaturales.*“ e) „*Est causa principiumque in liberum arbitrium immissum, quo mediante Deus ulterius una cum libero arbitrio influxu eiusdem arbitrii in huiusmodi operationes supernaturales influit.*“

1) Si gratia praeveniens est **actio vitalis, motus**, qui necessario in ipsa voluntate surgit, velit nolit ipsa voluntas: quomodo **actus** poterit esse 1. causa efficiens una cum libera voluntate; 2. pars huius causae efficientis actus credendi et sperandi?

2) Quando gratia praeveniens praecedit tempore influxum liberi arbitrii: quomodo actualiter influet in actum supernaturalem ipsius liberi arbitrii? Gratia praeveniens est iuxta Molinam **motus** voluntatis; et quod non est, actu influere non valet.

3) Quomodo motus necessarius voluntatis poterit esse causa principiumque in potentiam liberi arbitrii immissum? Et quomodo dici potest: „Coniunctum ex libero arbitrio et gratia praeveniente est causa secunda“ (disp. 27.); praesertim cum gratia praecedat aliquando tempore et sit quid transiens, utpote **actio vitalis**?

29. Tertium: Quomodo actio naturalis voluntatis poterit fieri supernaturalis manente eadem numero actione? Actio eadem numero nequit esse distincta specie a semetipsa.

Quomodo actio poterit esse supernaturalis, si non emanat a potentia elevata sive per habitum sive saltem per physicam motionem ad eliciendum talem supernaturalem actum?

Quomodo huiusmodi actio, cui Deus se inserit, quamque efficit supernaturalem per hunc suum influxum, poterit dici **necessaria**, cum non sit circa ea, ad quae voluntas hominis de necessitate moveatur?

30. Quartum: Quomodo gratia praeveniens et operans poterit dici **una** et **eadem** numero cum gratia adiuvante et cooperante; cum altera praecedat etiam tempore determinationem liberi arbitrii et altera subsequatur; cum prima sit praeterea **actus necessarius** voluntatis et altera **actus liber**?

Et rursus: Cum una et eadem numero gratia, quatenus invitat liberum arbitrium ad actus supernaturales, dicatur **praeveniens**, et aliquando etiam tempore; et quatenus, consentiente iam nostro libero arbitrio, ipsa quoque cooperans ad eosdem actus vocatur **adiuvans**, quaeritur: ubi se abscondit iste influxus specialis, iste motus naturalis voluntatis, ista actio vitalis unica, una et eadem numero, in momento vel instanti, quo libera voluntas influit, **agit**, **operatur** eliciendo consensum?

Quare huiusmodi actus, qui est **consentire** ad donum gratiae iustificantis acceptandum, non cadit sub gratia actuali praeveniente, nec sub actione Dei, sive influat concursu generali, sive influat concursu speciali?

Quo pacto liberum arbitrium creatum **utitur** divino influxu supernaturali; cum revera Deus sit, qui utitur sua creatura, et huiusmodi divinus influxus recipiatur tamquam **vis instrumentalis** in operativis creaturae potentiis, quarum virtutem propriam elevat et perficit et

applicat ad agendum? Virtus Causae Primae vehementius ingreditur in causatum quam ipsa virtus causae secundae.

Et praeterea: Si liberum arbitrium **utitur** gratia actuali, videtur inferri, quod **usus gratiae** non est a gratia. Habituali gratia utitur homo suo libero arbitrio per gratiam Dei actualem; at a qua gratia erit **usus** actualis gratiae?

31. Quintum: Molina in sua Concordia (qu. 14. disp. 46. et qu. 23. disp. 1. memb. 10.) asserit, 1) gratiam praevenientem *„operari ex necessitate naturae"*; 2) *„esse determinatam ad unum"*.

Quomodo ergo tunc gratia praeveniens poterit esse „causa efficiens una cum libero arbitrio eorumdem actuum"?

32. Observatio. Molina eo ipso, quod in ordine naturae reiecit illam motionem et applicationem, quam D. Thomas exigit in causis secundis, reiicere coactus est etiam doctrinam D. Thomae circa gratiam praevenientem et operantem et circa modum explicandi transmutationem hominis ex statu iniustitiae ad statum iustitiae: quae quidem nuncupatur **iustificatio** impii.

Et quoniam in ordine supernaturali solus concursus simultaneus non caret periculis, quibus abundat Pelagianismus, Molina 1) advertit, esse latissimum discrimen inter concursum generalem et concursum specialem gratiae; 2) deinde praeter motionem moralem, quam etiam videtur admisisse ipse Pelagius et plures Semipelagiani, Molina vult et non vult tradere *quamdam umbram* physicae motionis. — Vult: quoniam affirmat, quod Deus non modo excitat liberum arbitrium per viam intellectus, ex parte obiecti, per notitias et illuminationes supernaturales, verum etiam asserit, quod a) *Deus se inserit motibus ipsis et actionibus voluntatis;* b) et *acuit, incendit* huiusmodi voluntatis affectus; c) *et per suum influxum efficit* supernaturales huiusmodi motus seu actus, qui naturaliter e potentia voluntatis emanant. Unde Deus agit et operatur intra ipsam voluntatem; et intus agens et operans *movet, excitat, invitat, allicit.* At haec motio aliquid plus significare videtur quam motionem pure moralem et solam apprehensionem boni praesentati et oblati voluntati.

Et non vult: quoniam, etsi desideret fugere Pelagium, non tamen ingreditur in vias D. Thomae et Augustini. Non audet asserere, Deum influere in ipsam potentiam

liberae voluntatis, et aliquid in ipsam efficere, ut in causam ac principium sui actus.

Inde, quod Deus semper se inserat **actibus**, non ipsi voluntatis potentiae, ex qua prodiit actus; efficit aliquid in affectu voluntatis potentia.

Unde doctrina Molinae circa gratiam nihil aliud facit nisi multiplicare ex una parte **concursus simultaneos** et ex alia **actus supernaturales**, quos dividit in necessarios ac liberos.

Molina non vult doctrinam Augustini et D. Thomae amplecti; quapropter, dum intendit a Pelagio recedere, ad Calvinum videtur appropinquare.

DAS INNERSTE WESEN DER SITTLICHKEIT NACH S. THOMAS VON AQUIN.

Von P. FR. GUNDISALV FELDNER,
MAGISTER S. TH., ORD. PRAED.

I. Worterklärung. — Mit dem Worte „Sitte" bezeichnen wir die natürliche oder die sozusagen zur Natur gewordene Neigung des mit Erkenntnis- und Strebevermögen begabten Geschöpfes zu einer zweckmäßigen Tätigkeit. In diesem Sinne ist Sitte gleichbedeutend mit dem Worte „Art", und kommt darum auch den unvernünftigen Wesen, den Tieren, Sitte zu. Nicht selten wird daher die Tätigkeit des Menschen mit der Sitte der Tiere in dieser Bedeutung in Vergleich gezogen und beschrieben. So lesen wir im zweiten Makkabäerbriefe (2. Makkab. 11, 11), daß die Juden nach Art der Löwen mit Ungestüm sich auf die Feinde stürzten, und von diesen 11 000 zu Fuß und 1600 Reiter zu Boden streckten. In ähnlicher Weise, wie die Tiere durch ihren Instinkt in sich den natürlichen Drang haben, diesem entsprechende Tätigkeiten auszuüben, so hat der Mensch, durch seine Vernunft geleitet, das naturgemäße Bestreben in sich, der menschlichen Natur entsprechend zu handeln. Dies ist der Fall, mögen wir den Menschen betrachten als Einzelwesen, als Teil der Familie,